

Historia domus. p. 43. (1738), Zirci Apátság Újkönyvtára.

Anno 1738. Eodem anno audieris subinde famam et per totam Pannoniam divulgatum rumorem de ruderibus antiquis tam monasterii, quamque et vel maxime de ecclesia Zircii existentibus, vere uti et ego vidi, non opus fuisse simplex, sed vere regium, ast, quod placuit antiquis, recentibus non assidet; quamquam opus regium omnino fuerat, tamen ob iniurias tempestatum, longitudinem temporis et invasiones æris, et vel maxime ob furorem incendii hostilis ita desolatum est monasterium et templum, ut non regio, sed mendicabulo hinc inde lacero aequiparatum fuerat.

Cum igitur iam hoc tempore, quo haec insero, novum monasterium ex antiquo exstructum sit, etiam eadem mens consuluit, ut ex antiquis ruderibus ecclesiae, ecclesia formaretur nova, uti videbis ex praeteritis scriptis, lapidem fundamentalem positum esse, adeoque una pars post alteram exstantium defacto ruderum diruta est; ultima vero et quidem maxime miranda frontispicii anno supraposito 19 Decembris per artificium pyrabolarum pulverum dejecta est, in quo frontispicio fenestra apparebat integra et artificiosissima, quae tamen per æris injuriam multum infestata, partes ejus pro nullo aedificio applicari potuerunt.

Olykor hallhatsz hírt és az egész Pannóniában elterjedt szóbeszédet a régi romokról, (amelyek) részben a monostorból, részben főként a zirci templomból még megvannak, (s amelyek mutatják, hogy) valóban – amint magam is láttam – ez nem (akármilyen) közönséges műalkotás volt, hanem igazán királyhoz méltó. De ami tetszett a régieknek, a maiaknak nincs ínyére. Ámbár régen királyi alkotás volt, mégis gonosz viharok, az (elmúlt) hosszú idő és a levegő bomlasztó hatása, leginkább pedig az ellenség miatt, amely kíméletlenül felgyújtotta, a monostor és a templom annyira tönkrement, hogy nem királyi (díszhez), hanem inkább kolduscondrához hasonlított.

Mivel tehát már ebben az időben, amikor ezt írom, az új monostor már a régiből fölépült és ugyanez a szándék érvényesült (most is), hogy a régi romokból alakítsák ki az új templomot – ahogy látható az előbb leírtakból – elhelyezték az alapkövet, és gyakorlatilag a maradék romokat egymás után lebontották. A homlokzatnak utolsó és legcsodálatosabb részét a fenti év december 19-én lerobbantották. Ezen a homlokzaton az ablak épnek és nagyon művészinak mutatkozott, csak az idő előregítette. Részeit nem lehetett semmi épülethez alkalmazni.